

STÁTNÍ ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠKY OČIMA STUDENTŮ UČITELSTVÍ A JEJICH ZKOUŠEJÍCÍCH

STATE FINAL EXAMS THROUGH THE EYES OF STUDENT TEACHERS AND THEIR EXAMINERS

Tereza Krčmářová¹, Jana Stará¹, Martin Chvál²

¹ Katedra preprimární a primární pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

² Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Príspevek referuje o vybraných výsledcích akčního výzkumu s cílem optimalizovat pojetí státních závěrečných zkoušek (SZZ). Představuje výsledky zkoumání prožívání SZZ studenty a jejich examinátory z let 2022 až 2024 a jejich vliv na změny ve studijním programu Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě UK. Většina studentů má pocit, že pro přípravu udělali maximum, a přesto prožívá při SZZ stres, který vnímá negativně. Jeho příčinu často vidí v organizaci a obsahu zkoušek a chování členů komise. Většina zkoušejících s výkony studentů není spokojena, ale tato nespokojenost se neodráží ve formálním hodnocení. Učitelé jsou znejistěni tím, že studenti si stěžují na stres a vede je to pak k postupům, se kterými se vnitřně neztotožňují.

Klíčová slova: státní závěrečné zkoušky; student učitelství; vysokoškolský učitel; akční výzkum

Abstract

The paper reports findings from action research aiming to optimize the state final exams (SFE) in the Primary School Teaching programme. It presents analysis of student and examiner experiences during SFE 2022–2024. The results demonstrated that although the majority of students believed they had done their best, they experienced stress that they perceived negatively. They often identified content and structure of the exam as the cause of the problem, as well as the behaviour of the examiners. Examiners expressed dissatisfaction with students' performance, yet this was not reflected in formal assessment. They are frustrated by students complaining about stress, which leads them to practices they don't identify with internally.

Keywords: state final exams; student teacher; university teacher; action research

1 ÚVOD

Závěr vysokoškolského studia je náročné období spojené s prožíváním stresu. Současní studenti vyžadují partnerský přístup učitelů a optimální náročnost studia. Méně poznatků máme o samotném prožívání SZZ studenty. Nedostatek těchto výzkumných nálezů nám připadá alarmující, protože by mohly přinést důležité změny v pojetí SZZ a v podpoře studentů během studia. Aby mohly být tyto změny a podpora realizovány, není potřebné znát jen prožívání studentů, ale také to, jak na hlasy studentů v této oblasti reagují jejich učitelé. Na obě tyto související mezery ve výzkumu reaguje náš výzkum.

2 TEORIE

Pilířem kvalitní vysokoškolské výuky je optimální náročnost založená na důstojných standardech a cíli studia (Brücknerová, 2021). Problémem je tuto optimální náročnost nastavit a vyhnout se přitom neadekvátní míře stresu. To, zda studenti v době SZZ očekávají, že budou dosahovat dobrých výsledků, je výrazně ovlivněno jejich psychickým stavem (Burns, 2008), i když mírná korelace mezi výkonem u zkoušky a připraveností na ni je také výzkumně podložena (Cross et al., 2016). Cestou k nastavení optimální náročnosti a podmínek SZZ je porozumění vnímání současného stavu studenty a jejich vyučujícími a otevřenost při hledání společné cesty k jejich vylepšení. V této oblasti se jeví jako ideální využít akční výzkum (Greger et al., 2020).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Cílem akčního výzkumu (AV) je optimalizovat pojetí SZZ a podporu studentů při přípravě na ně. Držíme se definičních znaků AV dle Becka (2017). Pro sběr dat byl použit v každém roce znovu upravovaný anonymní elektronický dotazník pro studující, kteří absolvovali SZZ, s cílem zjistit, jak zpětně hodnotí svou přípravu, výkon a průběh SZZ. Dále byly realizovány individuální a skupinové rozhovory s examinátory nad výsledky dotazování studujících. Data kvantitativní

povahy byla zpracována formou základní popisné statistiky, ojediněle byl použit korelační koeficient pro popis souvislosti mezi škálovými položkami. Otevřené výpovědi byly rozčleněny na významové jednotky, zařazeny na základě obsahové podobnosti do kategorií. Analýza probíhala opakovaně a ve spolupráci týmu výzkumníků. Vybrané informace o celku respondentů jsme získali ze studijního informačního systému.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVÁNÉ VÝSLEDKY

V 1. roce šetření se ukázalo, že navzdory akcentovanému tématu stres ve výsledcích kvalitativní analýzy kvantitativní data vypovídají o tom, že většinou vnímají studenti hodnocení examinatorů jako spravedlivé. Většina studentů má pocit, že pro přípravu udělala maximum a očekávají od zkoušejících podporu a vstřícnou atmosféru. Ti si kladou otázku po efektivní míře emocionální podpory, také v souvislosti s tím, že výkony studentů nejsou tak dobré, jaké by očekávali, i když je formálně hodnotí příznivě. Reflexe výsledků vedla k posílení informovanosti studentů o průběhu a obsahu SZZ, které se pozitivně projevily ve výsledcích šetření ve 2. roce. Podrobnější pohled na prožívání stresu během zkoušek díky adaptaci dotazníku ukázal, že u většiny studentů klesá míra počiňovaného stresu již během zkoušky a komisi se je daří uklidnit. Ve 3. roce se patrně projeví změny v obsazích vybraných kurzů a v pojetí SZZ z pedagogiky. Blížeji budou porovnány odpovědi studentů v různých formách studia.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Výzkumně se prožívání SZZ a uzavírání vysokoškolského studia učitelství nevěnuje dostatečná pozornost, na což reaguje náš výzkum. Jeho akční podoba přinesla změny v informovanosti a pojetí SZZ a některých předmětů. Tyto změny se ukázaly víceméně jako dobré, ale další problémy je třeba dále řešit. Jako zásadní se jeví potřeba sjednocovat přístupy a náročnost examinatorů.

Většina studentů má pocit, že pro přípravu udělali maximum, a přesto prožívají při SZZ stres, který vnímají negativně. Jeho příčinu často vidí v organizaci a obsahu zkoušek a chování komise, zřídka v limitech své připravenosti. Většina zkoušejících s výkony studentů není spokojena, ale tato nespokojenost se neodráží v jejich hodnocení. Vyučující se nechávají stresem studentů znejistět

a reagují snížením požadavků nebo vidí příčiny stresu studentů v jejich nepřipravenosti, nízké odolnosti nebo studijních předpokladech.

6 LITERATURA

- Beck, C. (2017). Informal Action Research: The Nature and Contribution of Everyday Classroom Inquiry. In L. Rowell, C. Bruce, J. Shosh, & M. Riel (Eds.), *The Palgrave International Handbook of Action Research* (pp. 37–48). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-40523-4_3
- Brücknerová, K. (2021). Jak poznáme kvalitní kombinované studium? Pilíře kvality v hodnocení zralými studenty. *Studia paedagogica*, 26(1), 125–144. <https://doi.org/10.5817/SP2021-1-5>
- Burns, D. (2008). Will I Do as Well on the Final Exam as I Expect? An Examination of Students' Expectations. *The Journal of Scholarship of Teaching and Learning*, 8(3), 1–19.
- Cross, S. S., Whitelock, D., & Mittelmeier, J. (2016). Does the Quality and Quantity of Exam Revision Impact on Student Satisfaction and Performance in the Exam Itself?: Perspectives from Undergraduate Distance Learners. In EDULEARN Proceedings (pp. 5052–5061). <https://doi.org/10.21125/edulearn.2016.2197>
- Greger, D., Simonová, J., Chvál, M., & Straková, J. (Eds.). (2020). *Když výzkum mění praxi: deset příběhů učitelů a akademiků zapojených do akčního výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.